

Online svět v dětských domovech

Výzkumná zpráva

Výzkum vznikl z projektu Safer Internet Centre Czech Republic (2020 -CZ -IA -0006)

Online svět v dětských domovech

Kopecký, K., Szotkowski, R.

Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, CZ.NIC, Safer Internet Centrum

Realizováno v rámci projektu 2020-CZ-IA-0006 (Safer Internet Centre CZ).

© 2021-2022

Online svět v dětských domovech

Obsah

1.	Úvod do problematiky	5
2.	Identifikace výzkumu	5
3.	Metodologie	5
3.1	Charakteristika výzkumných souborů	5
	Soubor 1 – Pracovníci dětských domovů	5
	Soubor 2 – Klienti dětských domovů (děti)	5
4.	Výsledky A – Online svět v dětských domovech	6
4.1	Internetové připojení v dětských domovech	6
4.2	Restrikce spojené s používáním internetu.....	6
	A. Omezování času tráveného na internetu	6
	B. Omezování online obsahu	9
	C. Omezování vyhledávání.....	11
4.3	Děti a mobilní telefony v dětských domovech	11
	K jakým aktivitám děti používají mobilní telefon?.....	11
4.4	Místo, odkud děti nejčastěji využívají internet	12
4.1	Nejčastěji navštěvovaný online obsah	12
4.2	Nejpoužívanější sociální média a komunikační nástroje	12
4.1	Nastavení bezpečnosti na sociálních sítích a sociálních médiích (heslo, soukromí apod.)	14
4.2	Hry, které hrají klienti dětských domovů.....	14
4.3	Znají vychovatelé hesla, která používají jejich klienti? (pohledem vychovatelů).....	15
	A. Znalost hesel k online účtům na sociálních sítích	15
	B. Znalost hesel/PINu k přístupu do mobilních telefonů dětí.....	16
4.1	Znají vychovatelé hesla, která používají jejich klienti? (pohled klientů)	16
	A. Znalost hesel k online účtům na sociálních sítích	16
5.	Výsledky B - Děti z dětských domovů a rizikové formy komunikace	16
5.1	Rizikové situace, které prožily děti z dětských domovů (pohledem vychovatelů).....	16
	Jak dlouho útoky trvaly?	18
	Komparace s výsledky výzkumu České děti v kybersvětě.....	18
5.2	Kde k útokům došlo?	19
5.3	Kdo útočil?	19

5.1	Jak klienti útok řešili?.....	19
5.2	Zažily děti útok kvůli tomu, že jsou z dětského domova?.....	20
6.	Výsledky C – Komunikace s neznámými lidmi na internetu	20
6.1	Přidání neznámého člověka z internetu mezi "přátele"	20
6.2	Udržení komunikace v tajnosti.....	21
6.3	Schůzky s internetovými známými	21
6.4	Komunikace s neznámými lidmi přes webkameru	23
7.	Výsledky D – Klienti dětského domova a sexualita	24
7.1	Poučení o sexu.....	24
7.2	Sexting u klientů dětského domova.....	25
7.3	Sexting a webkamery	26
8.	Výsledky E – Preventivní opatření realizovaná dětskými domovy	26
	Která témata řeší dětské domovy v rámci prevence?.....	27
9.	Kontakt.....	28

1. Úvod do problematiky

Výzkum **Online svět v dětských domovech** si klade za cíl zmapovat prostředí dětských domovů s ohledem na rizikové formy komunikace, které v online prostředí zažívají jejich dětské klienti. V našem výzkumu tedy mapujeme, jaké rizikové situace děti z dětských domovů zažívají, jaká preventivní opatření dětské domovy realizují, jaká témata s dětmi řeší, jakým způsobem je v dětských domovech regulována práce s internetem (s ohledem na časové limity, omezování obsahu apod.) a jaká je vlastně přístupnost dětí k internetové síti právě z prostředí dětských domovů apod.

V našem výzkumu nabízíme dva úhly pohledu – pohled pracovníků dětských domovů a pohled dětí, které v dětských domovech žijí.

Autoři

2. Identifikace výzkumu

Výzkum **Online svět v dětských domovech** byl realizován ve spolupráci Centra prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a Safer Internet Centrum ČR.

3. Metodologie

Výzkum **Online svět v dětských domovech** byl zaměřen na dvě cílové skupiny – pracovníky dětských domovů (především vychovatele) a nezletilé klienty dětských domovů. Pro potřeby výzkumu byly sestaveny dva unikátní výzkumné nástroje – dotazníky, které byly do dětských domovů šířeny v elektronické podobě (systém Google Forms). Dětské domovy byly také telefonicky upozorněny na to, že probíhá tento výzkum a že mají možnost se do výzkumu zapojit. Pracovníci dětských domovů pak do výzkumu zapojili i své dětské klienty.

Sběr dat probíhal od května do října 2021.

3.1 Charakteristika výzkumných souborů

Soubor 1 – Pracovníci dětských domovů

Do výzkumu se zapojilo celkem 166 pracovníků dětských domovů ze všech krajů České republiky. Průměrný věk respondentů činil 45,66 let (minimální věk 22, maximální věk 70). 74,7 % souboru tvořili muži, 25,3 % ženy. 70,48 % pracovníků mělo ukončené vysokoškolské vzdělání, 25,51 % pak tvořili pracovníci s ukončeným středoškolským vzděláním s maturitou.

Soubor 2 – Klienti dětských domovů (dětí)

Druhý výzkumný soubor byl tvořen klienty dětských domovů, celkem 197 dětmi. Průměrný věk respondentů činil 14,65 let (minimální věk 9 let, maximální věk 25 let). 54,31 % souboru tvořili dívky, 45,69 % chlapci. 79,69 % souboru bylo tvořeno osobami mladšími 18 let.

4. Výsledky A – Online svět v dětských domovech

4.1 Internetové připojení v dětských domovech

V našem výzkumu jsme se zaměřili na to, zda jsou dětské domovy připojeny k internetu a zda mají k internetové síti přístup také dětské klienti. **99,39 % pracovníků dětských domovů uvedlo, že v dětském domově mají k dispozici internet. 94,58 % vychovatelů také uvedlo, že děti mají k internetu přístup, a to prostřednictvím wifi.**

To potvrzují i klienti dětských domovů – 48,73 % se k internetu dostane pouze přes Wi-Fi, 47,72 % přes Wi-Fi či kabel, 3,55 % pouze přes kabel.

4.2 Restrikce spojené s používáním internetu

Důležitá část výzkumu byla orientována na to, zda a jakým způsobem je limitován přístup dětí k internetu v dětských domovech. **83,13 % pracovníků dětských domovů uvedlo, že omezují přístup dětí k internetu.**

A. Omezování času tráveného na internetu

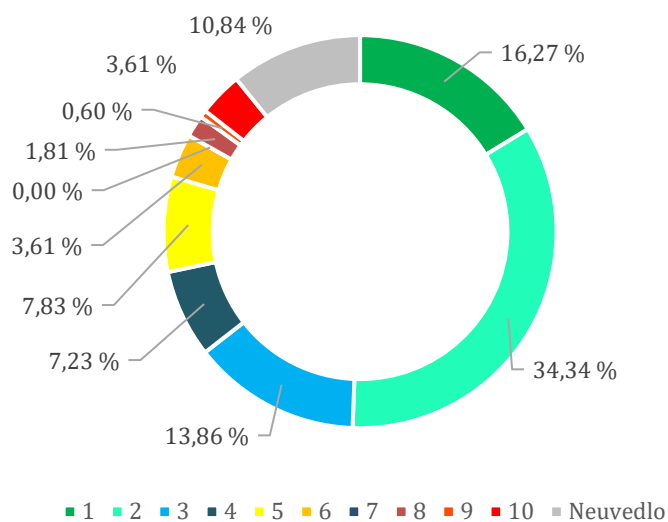
78,92 % pracovníků uvedlo, že děti mají omezený přístup k internetu v předem určených hodinách, 7,23 % dětí má pak přístup k internetu za odměnu – např. pokud si splní své povinnosti. Pouze 13,25 % pracovníků uvedlo, že děti mají k internetu neomezený přístup (24 hodin denně).

63,86 % pracovníků uvedlo, že regulují čas trávený na internetu všem dětem (nezávisle na věku a pohlaví dítěte). Další respondenti již regulují čas v závislosti na věku dítěte:

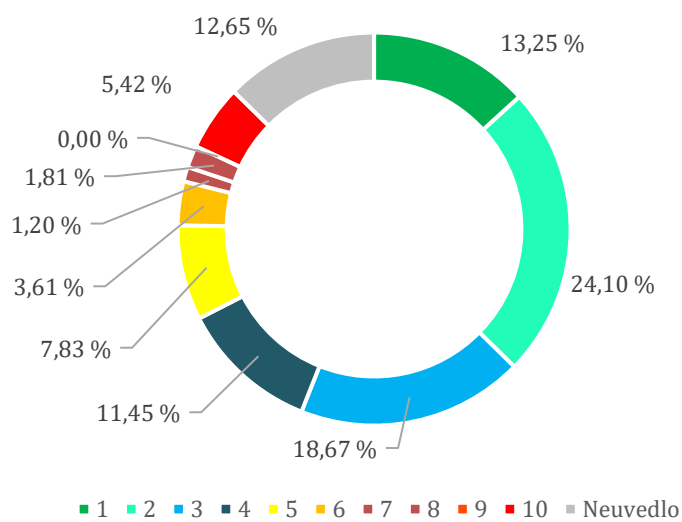
- 17,47 % reguluje čas dětem do 15 let věku,
- 1,20 % reguluje čas dětem do 14 let věku,
- 3,01 % reguluje čas dětem do 13 let věku,
- 3,61 % reguluje čas dětem do 12 let věku,
- 2,41 % reguluje čas dětem do 11 let věku.

Stejně tak nás zajímalo, kolik hodin denně mají děti povoleno trávit na internetu v běžném pracovním dni a o víkendu. V běžné pracovní dny (po-čt) mají děti stanoven povolený časový limit nejčastěji v rozmezí 1-3 hodiny, s příchodem víkendu pak tento čas narůstá až na 4 hodiny. Detailní rozložení času, který děti tráví na internetu, zachycují následující grafy:

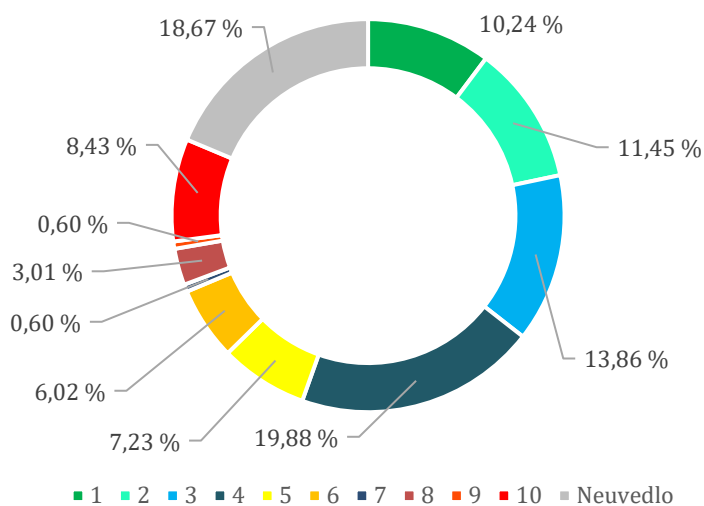
Graf: Kolik hodin denně mohou děti trávit na internetu (pondělí-čtvrtek)

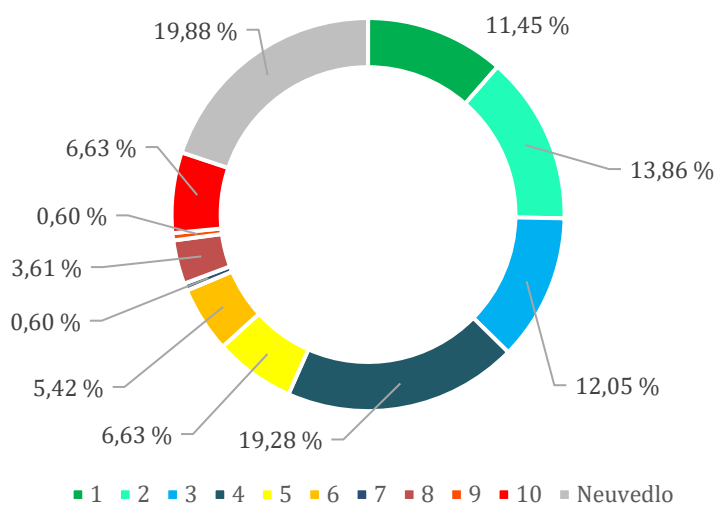
Graf: Kolik hodin denně mohou děti trávit na internetu (pátek)

Graf: Kolik hodin denně mohou děti trávit na internetu (sobota)

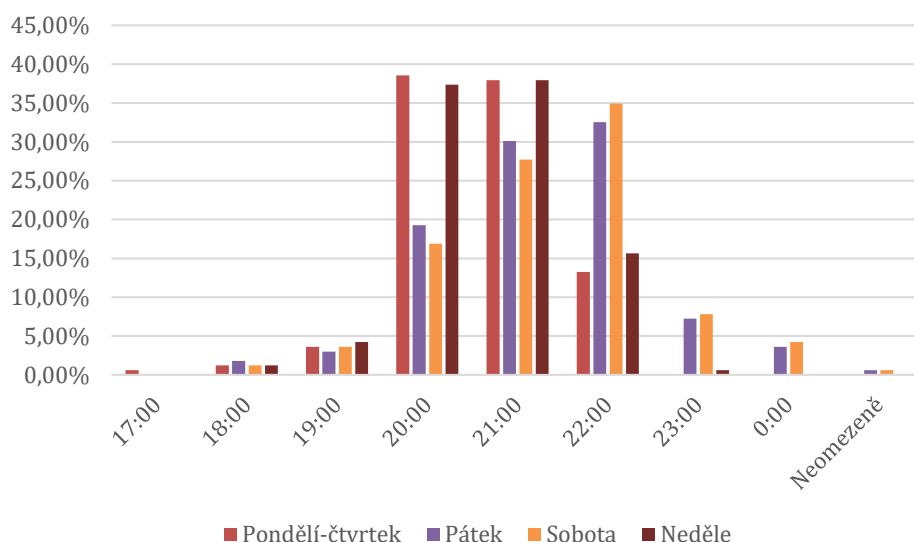

Graf: Kolik hodin denně mohou děti trávit na internetu (neděle)

Stejně tak nás zajímalo, v kolik hodin musí děti ukončit práci s internetem.

Graf: V kolik hodin musí děti v dětském domově ukončit práci s internetem

Pracovníci limitují čas, který děti tráví na internetu, podobnými způsoby, jako tomu je při regulaci obsahu – dominantním způsobem je ústní dohoda (s prováděním důsledné kontroly), kterou provádí 51,81 % vychovatelů. Následuje vypnutí techniky dítětem (dítě vypne techniku a respektuje dohodu), kterou potvrdilo 36,75 % oslovených vychovatelů. Na dalších místech v pořadí četnosti poté je odebrání techniky dítěti (26,51 %), ústní dohoda bez následné kontroly (16,27 %), vypnutí techniky vychovatelem (techniku vypíná vychovatel, je to součást dohody), případně hardwarovým či softwarovým řešením.

Klienti dětských domovů informace od vychovatelů dále doplnili – **56,35 % z nich potvrdilo, že mohou trávit na internetu omezený čas a vychovatelé toto přísně kontrolují. 19,8 % pak uvedlo, že mají omezený čas, ale nikdo to nekontroluje. 23,86 % klientů pak může být na internetu bez jakéhokoli omezení.** Nejčastějším způsobem omezování času tráveného na internetu je pohledem dětských klientů vypnutí internetu (36,55 %), ústní dohoda (31,47 %), zabavení mobilního telefonu (27,41 %) apod.

B. Omezování online obsahu

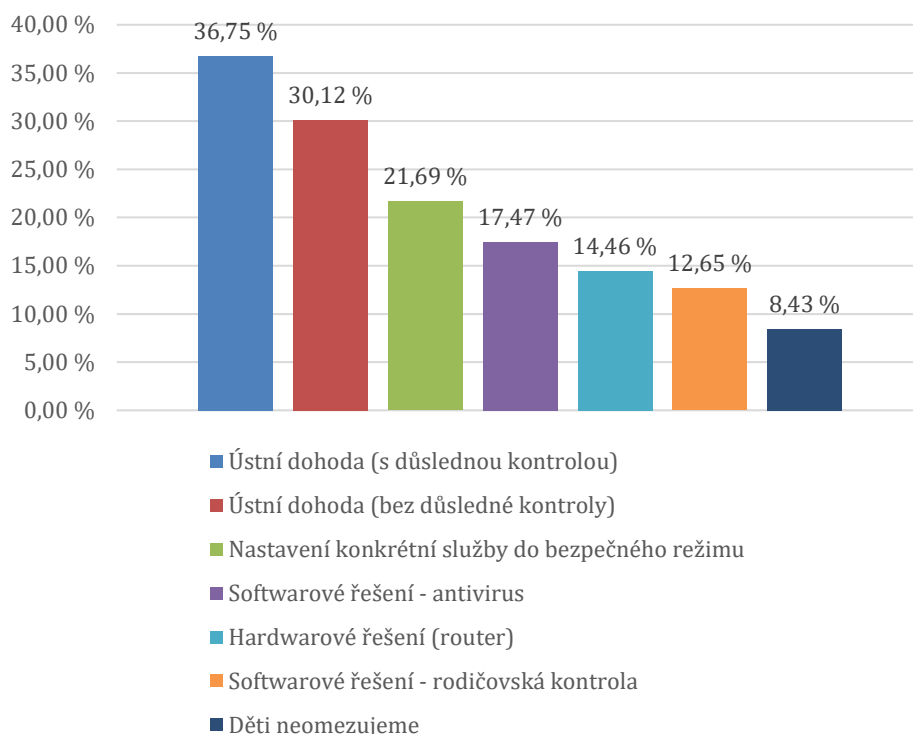
K dalším způsobům, jak zajistit bezpečnost dětí v online prostředí, patří omezení obsahu, který se k dětem dostává prostřednictvím internetu. **22,29 % vychovatelů uvedlo, že internetový obsah svým dětským klientům neomezují.** Naopak 46,99 % uvedlo, že obsah omezují všem dětem v dětském domově.

Ostatní vychovatelé pak při omezování obsahu využívají nejrůznější věkové limity:

- 11,45 % omezuje obsah dětem do 15 let věku,
- 3,01 % omezuje obsah dětem do 14 let věku,
- 6,63 % omezuje obsah dětem do 13 let věku,
- 4,82 % omezuje obsah dětem do 12 let věku,
- 3,01 % omezuje obsah dětem do 11 let věku.

Samotné omezení obsahu je realizováno ve většině případů ústní dohodou s dítětem, při které vychovatel provádí důslednou kontrolu. Tento způsob omezení obsahu potvrzuje 36,75 % pracovníků dětského domova. Na dalších místech je pak ústní dohoda bez provádění kontroly, následují technická řešení (nastavení konkrétní služby do režimu určeného dětem, zabezpečení antivirem, nastavením routeru apod.). 4,22 % pracovníků uvedlo, že využívají písemné dohody s dítětem. **8,43 % respondentů uvedlo, že dětem obsah nijak neomezují.**

Tabulka: Způsoby omezování obsahu v dětských domovech

Pracovníky dětského domova jsme také oslovili s dotazem, zda mají povědomí o tom, které stránky děti v online prostředí navštěvují. 74,70 % odpovědělo, že mají částečně povědomí o tom, jaké internetové stránky jejich dětské klienti v online prostředí navštěvují.

Samozřejmě nás také zajímalo, který typ stránek dětské domovy dětem omezují. Nejdříve je však třeba uvést, že **51,81 % pracovníků uvedlo, že přístup k webovým stránkám dětem v dětských domovech omezují – jde většinou o erotický a pornografický obsah, násilný obsah a některé hry.** 46,39 % pak uvedlo, že přístup ke konkrétním webovým stránkám dětem neregulují.

Klienti dětských domovů informace od vychovatelů dále doplnili – **56,85 % má v domově omezený přístup k některým stránkám na internetu, 38,58 % omezený přístup k online obsahu nemá.** Nejčastější způsob omezování obsahu představuje ústní dohoda (26,9 %) a nastavení bezpečného vyhledávání (24,87 %), případně ústní dohoda s důslednou kontrolou (18,78 %), vypnutí techniky (10,66 %) apod.

29,95 % klientů má přístup na „stránky pro dospělé“ (obsahující sexuální obsah). 66,50 % tuto možnost nemá.

C. Omezování vyhledávání

Zajímalo nás také, zda pracovníci dětských domovů omezují nějakým způsobem vyhledávání, např. přepnutím vyhledávače do bezpečnějšího „dětského“ režimu, který filtruje obsah, který není určený dětem. **63,86 % dotazovaných pracovníků uvedlo, že obsah dětským klientům nefiltrují a podobné způsoby restrikcí nepoužívají.** Naopak 35,54 % uvedlo, že tento způsob omezení obsahu aktivně využívají.

4.3 Děti a mobilní telefony v dětských domovech

V našem výzkumu jsme se zaměřili na to, zdali mají klienti dětských domovů vlastní mobilní telefon. **80,71 % klientů potvrdilo, že mají vlastní mobilní telefon.** Zbývající část pak mobilní telefon nevládní (půjčují si jej od ostatních klientů, případně jim telefon půjčují vychovatelé). 78,68 % klientů vlastní mobilní telefon s operačním systémem Android, 8,63 % se systémem iOS, 1,52 % se systémem Windows. 5 % má telefon bez operačního systému – s mobilem jde pouze telefonovat a SMSkovat.

50,25 % klientů uvedlo, že mají ve svém telefonu aktivní přístup k internetu (data) bez nutnosti být připojeni k Wi-Fi, 43,65 % klientů tuto možnost nemá. 76,65 % klientů také uvedlo, že jejich vychovatelé neznají heslo pro přístup do jejich mobilních telefonů.

V našem výzkumu jsme se také zaměřili na to, zda dětským klientům někdo, koho znají pouze z internetu, zakoupil do jejich mobilního telefonu kredit či data. 78,68 % uvedlo, že NE. **17,26 % klientů dětského domova uvedlo, že jim skutečně někdo na internetu data/kredit do mobilního telefonu zakoupil.** Nejčastěji klienti uváděli, že jim známý z internetu koupil jen tak, případně výměnou za nějakou službu. **2 % klientů uvedlo, že kredit získali výměnou za jejich fotografie či videa – včetně fotografií či videí, na kterých jsou nazí.**

K jakým aktivitám děti používají mobilní telefon?

Samostatnou část našeho výzkumu jsme věnovali aktivitám, které klienti s využitím mobilního telefonu realizují. Nejčastěji klienti používají mobilní telefon k **psaní a odesílání zpráv přes různé online messengery** (FB Messenger, WhatsApp apod.) (55,84 %), **sledování videí na YouTube** (52,28 %), **telefonování** (48,73 %), **fotografování** (42,13 %), **hodnocení obsahu na sociálních sítích** (lajkování apod.) (41,12 %) či **hraní her** (41,12 %). Detailní informace nabízí následující tabulka.

Tabulka: K čemu klienti dětského domova využívají mobilní telefon?

Aktivita	Relativní četnost (%)
Psaní a odesílání zpráv přes online služby (Facebook Messenger, WhatsApp apod.).	55,84
Sledování videí na YouTube.	52,28
Telefonování.	48,73
Fotografování.	42,13

Hodnocení obsahu na sociální sítích (lajkování, hodnocení emotikony – např. srdíčky na TikToku či Instagramu).	41,12
Hraní her.	41,12
Komunikace na sociálních sítích (Psaní a odesílání zpráv ostatním (na zdi apod.), soukromý chat).	40,61
Psaní a odesílání SMS/MMS zpráv.	36,55
Poslech hudby či mluveného slova (např. na Spotify, Apple Music apod.).	36,04
Sledování videí na TikToku.	34,52
Sledování oblíbených youtuberů, tiktokerů, influencerů.	26,4
Sdílení fotografií a videí v prostředí sociálních sítí.	25,89
Procházení sociálních sítí (pasivní, čtení příspěvků).	24,37
Vyhledávání informací (např. na Google).	22,34
Natáčení videí.	19,29
Používám mobil ke vzdělávání (vzdělávací aplikace, vzdělávací videa, vzdělávací obsah).	18,78
Správa účtu na sociálních sítích (správa vlastní zdi, správa fotoalb a videoalb, tvorba kampaní).	17,77
Četba textů na mobilu (např. textové dokumenty, knihy, různá PDF apod.).	13,2
Nemám mobilní telefon.	12,18
Sledování videí na Twitchi.	9,64
Streamování videí (např. přes Twitch či Facebook).	7,11

(n=197)

4.4 Místo, odkud děti nejčastěji využívají internet

V našem výzkumu jsme se zaměřili také na to, z jaké místnosti děti nejčastěji využívají internet. Podle názoru pracovníků dětských domovů **40,36 % dětí využívá internet z vlastního ("dětského") pokoje**, 31,33 % pak z pokoje, který sdílí společně s ostatními dětmi v domově, 17,47 % ze společenské místnosti a 7,83 % z klubovny.

Podobná data poskytli také klienti dětských domovů – **35,03 % tráví čas na internetu nejčastěji z vlastního ("dětského") pokoje**, kde je samo, 35,03 % z pokoje, který sdílí s ostatními dětmi, 11,17 % z klubovny, 11,68 % ze společenské místnosti.

4.1 Nejčastěji navštěvovaný online obsah

Klienti dětských domovů nejčastěji navštěvují sociální sítí (73,10 %), servery pro sdílení videí (YouTube, Vimeo) (52,28 %), stránky s herní tematikou (26,90 %), online encyklopedie (23,35 %) či zpravodajské portály (13,71 %).

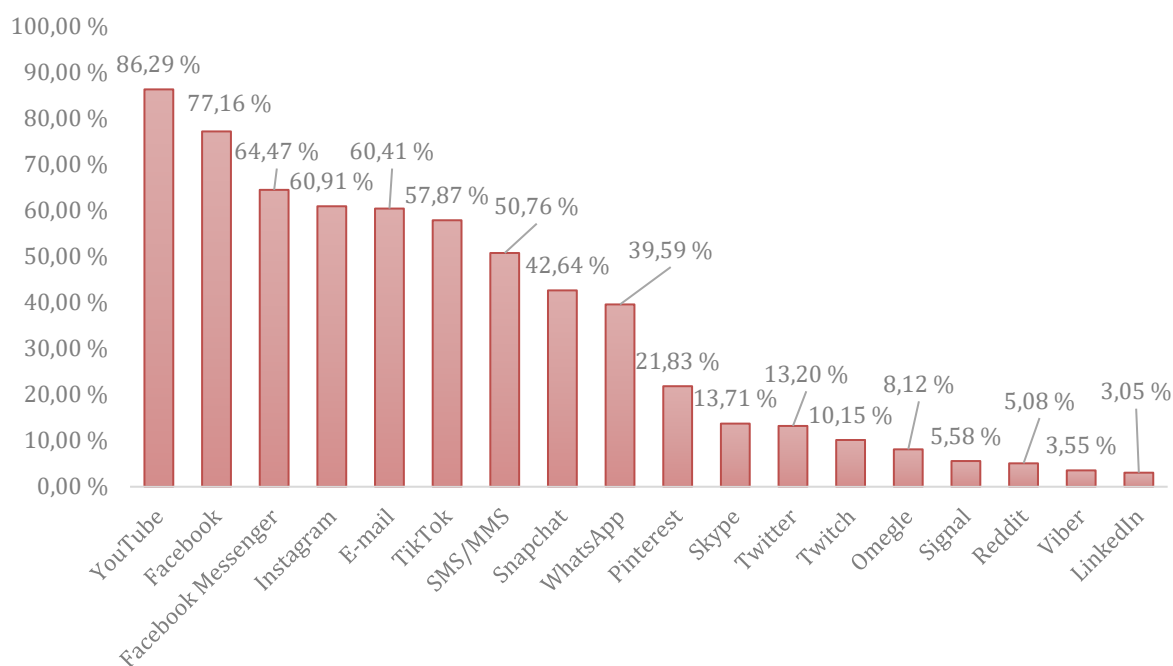
4.2 Nejpoužívanější sociální média a komunikační nástroje

V této části se zaměříme na výsledky druhé části výzkumu, ve které byli osloveni klienti dětských domovů. Odpovědi byly získány od 197 z nich (80 % tvořily osoby mladší 18 let).

88,83 % klientů dětských domovů potvrdilo, že mají prostřednictvím internetu v domově přístup na sociální sítě/média. 6,09 % klientů tuto možnost nemá.

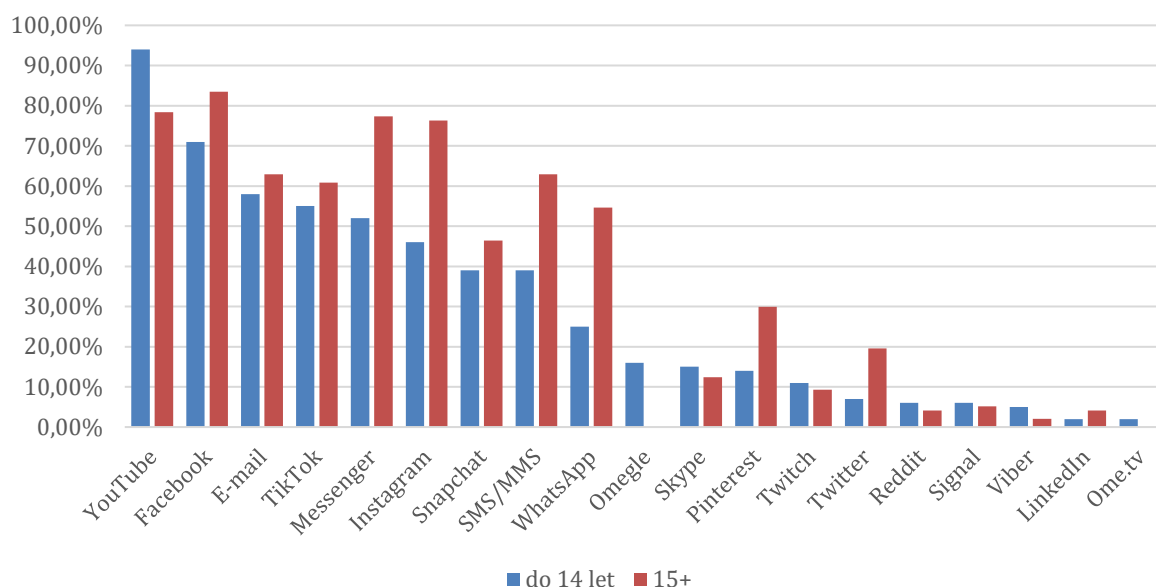
Klienti dětského domova nejčastěji používají sociální platformu YouTube (86,29 %), následovanou sociální sítí Facebook (77 %) a komunikačním nástrojem Facebook Messenger (64,47 %). Specifika Facebooku detailněji popisujeme níže. Na dalších místech se umístil Instagram, který využívá 60,91 % dětí z dětských domovů. Ten je následován e-mailem (60,41 %) a také sociální sítí/médiem TikTok (57,87 %). K dalším nástrojům patřily SMSky, Snapchat, WhatsApp, Pinterest, Skype apod. 8,12 % dětí také zná a využívá veřejný videochatovací portál Omegle.

Tabulka - Nejpoužívanější sociální média (celkové výsledky)

(n=197, věk 9-25)

Tabulka - Nejpoužívanější sociální média (dle věku)

(n=197)

4.1 Nastavení bezpečnosti na sociálních sítích a sociálních médiích (heslo, soukromí apod.)

V této části našeho výzkumu jsme se zaměřili na to, zda v rámci sociálních sítí klienti dětských domovů používají univerzální hesla, a také na to, zda a jak mají nastaven režim „soukromí“.

32,49 % klientů uvedlo, že používají stejné heslo pro přístup k různým službám (sociálním sítím, médiím apod.), **60,91 % pak používá odlišná hesla.**

Co se týče nastavení soukromí v rámci sociálních sítí – **64,47 % klientů uvedlo, že používá soukromé nastavení a jejich sdílený obsah vidí pouze online „přátelé“.** 27,41 % pak naopak uvedlo, že nepoužívá soukromé nastavení a jejich obsah vidí všichni – i uživatelé mimo okruh přátel.

4.2 Hry, které hrají klienti dětských domovů

Klienti dětských domovů také hrají nejrůznější hry. Zajímalo nás, které počítačové hry jsou u nich nejpobulárnější. **19,11 % dětských klientů uvedlo, že počítačové hry nehrají vůbec. Nejrozšířenější počítačovou hrou v dětských domovech je Minecraft,** který hraje 45,22 % respondentů. Na 2. místě se umístila platforma **Roblox** (39,49 %), **GTA** (26,11 %), **World of Tanks** (24,84 %), **Fortnite** (19,75 %) či **AmongUs** (17,83 %). Detailní přehled shrnuje následující tabulka.

Tabulka: Hry, které hrají dětští klienti (do 18 let věku)

Pořadí	Hra	Relativní četnost (%)
1.	Minecraft	45,22
2.	Roblox	39,49
3.	GTA	26,11
4.	World of Tanks	24,84
5.	Fortnite	19,75
6.	NEHRAJU HRY	19,11
7.	Among US	17,83
8.	Counter-Strike	16,56
9.	PUBG	15,92
10.	Call of Duty	9,55
11.	Zoo 2: Animal Park	8,28
12.	League of Legends	7,64
13.	War Thunder	6,37
14.	World of Warships	5,1
15.	Forge of Empires	4,46
16.	Game of Thrones	3,82
17.	Star Stable	3,55
18.	Travian	3,55
19.	Rail Nation	3,18
20.	DOTA2	3,18
21.	Grepolis	2,54
22.	Crossout	2,54
23.	Vikings: War of Clans	1,91
24.	League of Angels	1,52
25.	World of Warcraft	1,52
26.	Elvenar	1,52
27.	Raid: Shadow Legends	1,52

(n=157, pouze děti)

4.3 Znají vychovatelé hesla, která používají jejich klienti? (pohledem vychovatelů)

Ve výzkumu Online svět v dětských domovech jsme se věnovali tomu, zda vychovatelé znají hesla, která používají jejich dětští klienti.

A. Znalost hesel k online účtům na sociálních sítích

76,51 % vychovatelů nezná hesla dětských klientů pro vstup na jejich účty v rámci sociálních sítí a sociálních médií. Pouze 9,04 % vychovatelů uvedlo, že zná hesla pro přístup k těmto účtům u všech dětí v dětském domově. 4,82 % vychovatelů zná hesla dětí mladších 13 let, 4,22 %

vychovatelů zná hesla dětí mladších 15 let, 3,61 % vychovatelů zná hesla k účtům dětí mladších 12 let.

B. Znalost hesel/PINu k přístupu do mobilních telefonů dětí

80,72 % vychovatelů nezná hesla dětských klientů pro vstup (odemknutí) do mobilního telefonu dětských klientů. Pouze 5,42 % zná tento údaj u všech dětí v dětském domově. 7,83 % také uvedlo, že v domově nemají v mobilních telefonech hesla. Méně než 2 procenta vychovatelů uvedla, že znají vstupní hesla/PINy do mobilních telefonů svých klientů ve věku do 12, 13 či 15 let.

4.1 Znají vychovatelé hesla, která používají jejich klienti? (pohled klientů)

Stejně otázky jsme položili také klientům dětských domovů, aby bylo možné je komparovat s tvrzeními vychovatelů.

A. Znalost hesel k online účtům na sociálních sítích

80, 20 % klientů dětského domova potvrdilo, že vychovatelé neznají jejich hesla pro vstup do profilů na sociálních službách. Pouze 9 % klientů uvedlo, že vychovatelé jejich hesla znají – ať už do některých či všech sociálních sítí, které klienti používají.

5. Výsledky B - Děti z dětských domovů a rizikové formy komunikace

5.1 Rizikové situace, které prožily děti z dětských domovů (pohledem vychovatelů)

V této kapitole se zaměříme na rizikové situace spojené se zneužitím informačních a komunikačních technologií, které zažívají děti z dětských domovů. Data, prezentovaná v této kapitole, byla získána od vychovatelů, kteří se o incidentech dozvěděli, případně je přímo řešili. Mnoho případů však není vychovatelům nahlášeno a děti je nikomu nesdělují, existuje tedy možnost, že prevalence těchto rizikových situací může být vyšší

Děti z dětských využívají aktivně internet, kde přirozeně zažívají celou řadu rizikových incidentů. Téměř polovina dětí (48,19 %) z dětského domova zažila situaci, kdy jim někdo slovně ublížil a využil k tomu internet či mobilní telefon. Stejně tak téměř třetina dětí potvrdila, že někdo pomocí IT nástrojů šířil jejich ponižující či zesměšňující fotografie. 22 % dětí také zažilo v online prostředí vyhrožování či zastrašování, 21,69 % zažilo situaci, kdy se bez jejich svolení někdo dostal do jejich online účtu. Vydrápaní pak zažilo 7,83 % dětí.

Tabulka: Přehled rizikových situací, které zažívají v online světě děti z dětských domovů

Riziková situace	Četnost	Relativní četnost
Někdo dítěti slovně ublížil prostřednictvím internetu či mobilního telefonu (ponižoval, urážel, zesměšňoval nebo jinak slovně ztrapňoval).	80	48,19
Někdo prostřednictvím internetu či mobilního telefonu šířil fotografii dítěte , která ho měla ponižit, zesměšnit nebo jinak ztrapnit.	49	29,52
Někdo prostřednictvím internetu či mobilního telefonu šířil intimní fotografii dítěte .	29	17,47
Někdo prostřednictvím internetu či mobilního telefonu šířil videonahrávku , která měla dítě ponižit, zesměšnit nebo jinak ztrapnit.	21	12,65
Někdo dítě v on-line prostředí podvedl (v rámci nakupování, aukce, inzerátu apod.).	14	8,43
Někdo prostřednictvím internetu či mobilního telefonu šířil zvukovou nahrávku , která měla dítě ponižit, zesměšnit nebo jinak ztrapnit.	5	3,01
Někdo dítěti vyhrožoval nebo zastrašoval pomocí služeb internetu nebo mobilního telefonu.	37	22,29
Někdo dítě pomocí služeb internetu nebo mobilního telefonu vydíral .	12	7,23
Někdo se bez svolení dítěte dostal do jeho on-line účtu (např. e-mailu, účtu na sociální síti apod.).	36	21,69
Někdo zneužil online účet dítěte k tomu, aby ho dostal do problémů (např. jeho jménem obtěžoval jeho přátele).	24	14,46
Někdo dítě obtěžoval prostřednictvím prozvánění (např. opakovaně, večer, delší dobu).	13	7,83
Někdo dítěti založil falešný profil na sociální síti .	28	16,87
Žádnou výše uvedenou situaci jsme v domově neřešili.	45	27,11

(n=166)

Metodologická poznámka: Útoky nelze automaticky ztotožňovat s kyberšikanou – aby mohly splnit toto kritérium, musí být intenzivní, opakované a mít na oběť dopad v oblasti fyzické, psychické či behaviorální.

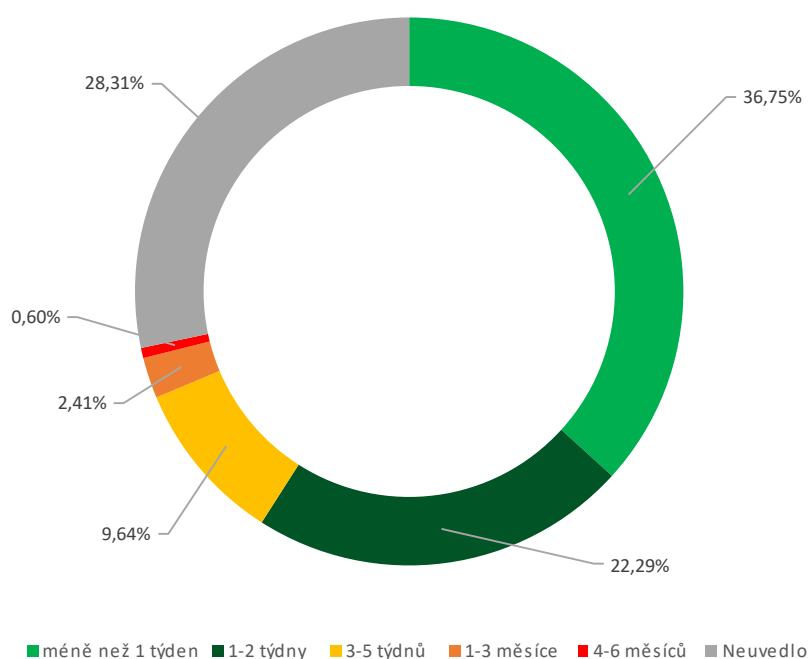
Podobné rozložení útoku reportovali i samotní klienti dětských domovů – nejčastěji klienti zažili slovní útoky, vyhrožování či zastrašování, útoky na online-účty, šíření ponižující fotografie či videa pod.

Jak dlouho útoky trvaly?

V našem výzkumu jsme také sledovali, jak dlouho incidenty probíhaly, dokud nebyly nějakým způsobem vyřešeny. **Většina útoků trvala méně než týden (36,75 %)**, pětina incidentů (22,29 %) 1-2 týdny, desetina incidentů (9,64 %) pak 3-5 týdnů. Delších incidentů bylo reportováno velmi málo (do 3 % rizikových situací).

Klienti dětských domovů tyto údaje potvrdili, výrazný rozdíl byl pouze v délce útoku – 14,6 % dětských klientů potvrdilo, že v online prostředí zažívaly útok delší než 1 rok.

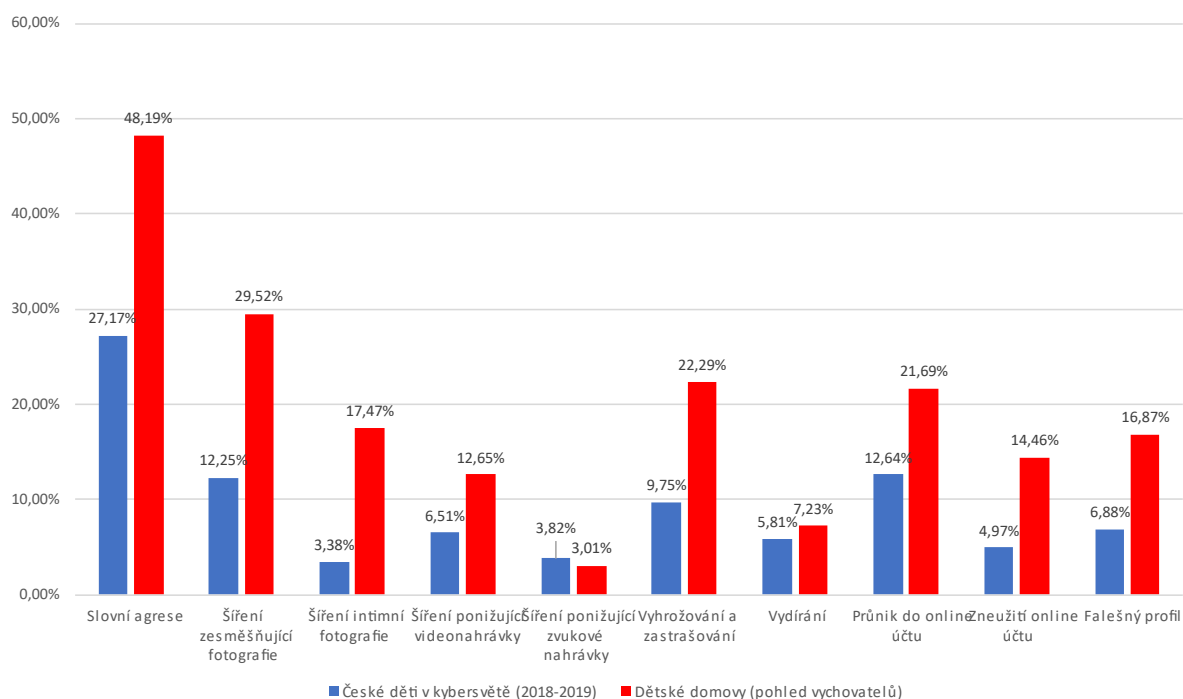
Tabulka: Délka útoků, které zažívají v online prostředí děti z dětských domovů

Komparace s výsledky výzkumu České děti v kybersvětě

Výsledky výzkumu Online svět v dětských domovech jsme komparovali s výsledky výzkumu České děti v kybersvětě (2019), který mapoval rizikové chování dětí v celé populaci – nezávisle na tom, z jakého prostředí dítě pochází. Přestože nejsou výsledky zcela kompatibilní (dotazování dětí vs. dospělých), přesto lze pozorovat, že děti v dětských domovech zažívají podstatně více rizikových situací než průměrná dětská populace. Rozdíly zachycuje následující graf.

Graf: Porovnání výsledků Online svět v dětských domovech vs. České děti v kybersvětě

5.2 Kde k útokům došlo?

Klienty dětských domovů, kteří zažili v online prostředí některou z forem útoku, jsme oslovili s otázkou, na které online platformě k útoku došlo. **62,92 % uvedlo, že k útoku došlo na sociální síti Facebook, 32,58 % potvrdilo útok na Instagramu, 32,58 % útok na Facebook Messengeru, 15,73 % uvedlo YouTube a 13,48 % TikTok.**

5.3 Kdo útočil?

15,73 % klientů uvedlo, že na ně v online prostředí útočil jejich bývalý kamarád, 14,61 % uvedlo jako pachatele spolužáka ze stejné třídy, 13,48 % spolužáka z jiné třídy (stejně školy), stejný počet (13,48 %) také označil jako pachatele člověka, kterého znají pouze z internetu.

5.1 Jak klienti útok řešili?

37 % klientů dětských domovů, kteří zažili nějaký typ útoku v online prostředí, o něm nikomu neřekli. Přibližně třetina klientů o útoku informovalo rodiče, 15,73 % pak své vychovatele.

Tabulka: Metody řešení útoků klienty dětských domovů

Metoda řešení	Relativní četnost (%)
Nijak, nikomu jsem nic neřekl/a.	37,08%
Řekl/a jsem to rodičům.	26,97%
Řekl/a jsem to vychovatelům (tetám/strejdům) v dětském domově.	15,73%

Řekl/a jsem to jinému dítěti v dětském domově.	12,36%
Řekl/a jsem to učitelům.	6,74%
Zavola/a jsem na Linku bezpečí.	2,25%
Zavola/a jsem Policii ČR.	2,25%
Napsal/a jsem do online poradny.	0,00%

(n=89)

5.2 Zažily děti útok kvůli tomu, že jsou z dětského domova?

76,65 % klientů uvedlo, že nezažili útok kvůli tomu, že jsou z dětského domova. 17,77 % klientů naopak potvrdilo, že skutečně zažili nepříjemný útok kvůli tomu, že jsou z dětského domova.

K nejčastějším formám pak patřily verbální útoky ve škole (13,71 %), verbální útoky, ponižování a urážení na internetu (7,11 %), šíření ponižující fotografie na internetu (3,55 %), verbální útoky v dětském domově (2,03 %) apod.

6. Výsledky C – Komunikace s neznámými lidmi na internetu

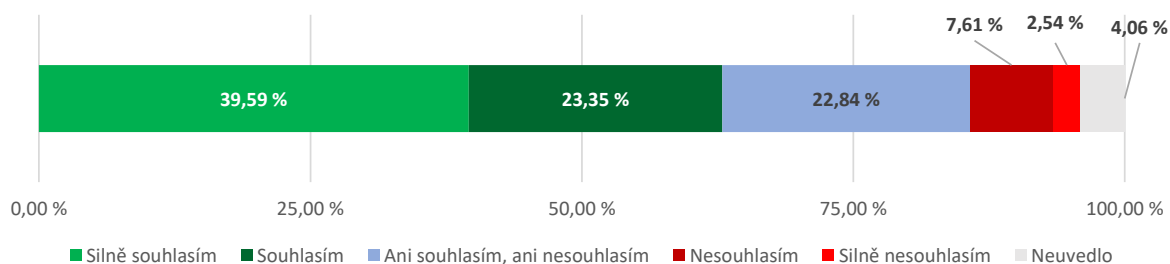
Hned úvodem je třeba říci, že komunikace s neznámými lidmi na internetu je poměrně běžná a patří ke každodenním online aktivitám uživatelů internetu – v online prostředí děti a dospívající navazují virtuální kamarádství a přátelství, sdílí své zážitky, vyměňují si zkušenosti, baví se s vrstevníky apod. K neznámým lidem tedy nemusí patřit pouze „nebezpečné“ dospělé osoby, ale také vrstevníci dětí = jiné děti.

35,53 % klientů z dětských domovů potvrdilo, že se na internetu baví z neznámými lidmi, které neznají osobně. 64,47 % pak striktně odmítlo, že by se na internetu s neznámými lidmi bavili. Komunikaci s neznámými lidmi pak provází celá řada specifik, na která se zaměříme v samostatných částech tohoto textu.

6.1 Přidání neznámého člověka z internetu mezi "přátele"

K běžným sociálních interakcím, ke kterým dochází v online prostředí, patří vzájemné přidávání uživatelů mezi virtuální přátele (např. v rámci sociálních sítí či instant messengerů), kteří pak mají přístup k více informacím než veřejnost – např. fotogaleriím. Více než 62 % klientů dětského domova potvrdilo, že by si přidali neznámého člověka z internetu mezi své přátele.

Graf: Přidali byste si neznámého mezi přátele na sociálních sítích, kdyby vás oslovil?

(n=197)

6.2 Udržení komunikace v tajnosti

V další části výzkumu jsme zjišťovali, zda byli klienti dětského domova osloveni svým internetovým kamarádem, aby udrželi jejich vzájemnou komunikaci v tajnosti. Snaha udržet komunikaci v tajnosti může být průvodním jevem celé řady rizikových fenoménů (kybergrooming), proto je dobré přemýšlet o tom, proč by někdo chtěl, abychom komunikaci udrželi v tajnosti. **18,27 % klientů dětského domova skutečně potvrdilo, že tuto žádost od svého internetového známého obdrželo.**

6.3 Schůzky s internetovými známými

V kontextu rizikového chování nás také zajímalo, zda by byli klienti dětského domova ochotni jít na schůzku s internetovým známým (kterého neznají z reálného světa), pokud by je o schůzku požádal. Jak již bylo řečeno, internetový známý nemusí automaticky znamenat internetový predátor, děti se samozřejmě seznamují i s vrstevníky. **14,21 % klientů by bylo ochotno na schůzky jít, 63,96 % by nabídku tohoto typu odmítlo.**

Tabulka: Komu by se klienti s pozváním na schůzku svěřili

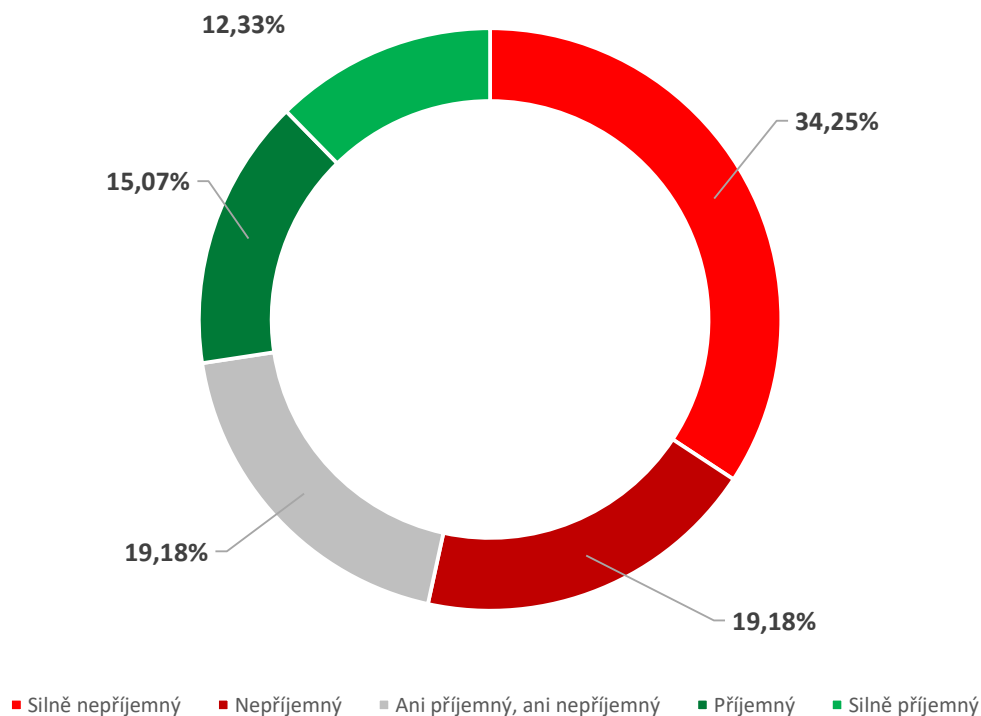
Komu by se svěřili	Relativní četnost (%)
vychovatelům (tetě / strejdovi) z dětského domova	64,47
rodičům	30,96
kamarádům nebo sourozencům pod 18 let	17,77
dětem z dětského domova	14,21
NIKOMU	11,17
učitelům	10,15
jiným dospělým	7,11

(n=197)

Samozřejmě nás také zajímalo, zda klienti dětského domova skutečně obdrželi pozvání na schůzku od svého internetového kamaráda. **19,80 % klientů pozvání na schůzku obdrželo, 16,75 % klientů také potvrdilo, že na schůzku skutečně šlo.**

Jak již bylo řečeno, děti se v online prostředí seznamují jak se svými vrstevníky, tak i dospělými uživateli online služeb. Indikátorem toho, jak schůzka proběhla, mohou být emoce, které děti na schůzce prožily. Proto jsme se dětských klientů zeptali, jaké emoce prožili na schůzce.

Graf: Jaké pocity měly děti z prožité schůzky?

(n=73)

Co je zajímavé, na otázku spojenou s emocemi prožitými na schůzce odpověděl dvojnásobek dětských klientů než dětí, které potvrdily, že na schůzku skutečně dorazily. To může být dáno tím, že děti nebyly při odpovídání na tuto otázku upřímné a bály se např. zneužití této informace.

Pokud se schůzka uskutečnila, v drtivé většině na ni dorazili vrstevníci dětí. **10,9 % dětí (8 z 73) uvedlo, že na schůzku dorazila dospělá osoba, kterou dítě předtím neznalo.**

6.4 Komunikace s neznámými lidmi přes webkameru

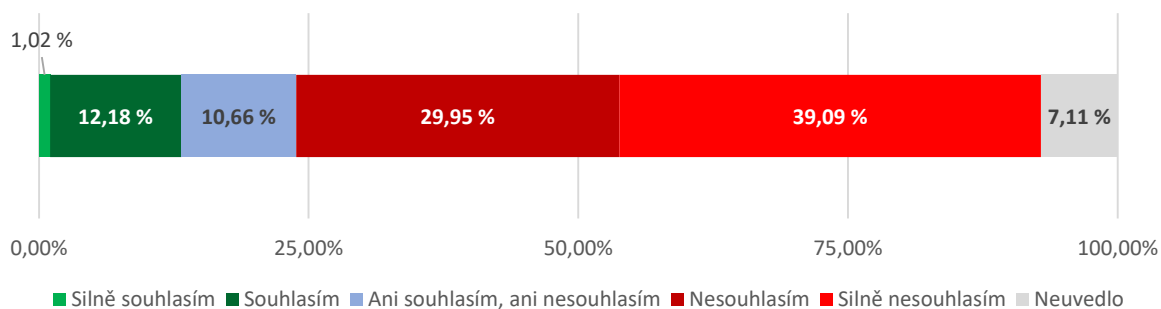
Komunikace prostřednictvím webkamery patří k populárním způsobům komunikace - webkamerou jsou vybaveny mobilní telefony, notebooky, tablety i stolní počítače a v době pandemie dokonce komunikace prostřednictvím webkamery patřila ke klíčovými prvkům synchronních forem e-learningového vzdělávání. Nás ovšem zajímalo, zda klienti dětských domovů využívají webovou kameru ke komunikaci s neznámými lidmi (=osobami, které neznají z reálného světa).

18,27 % klientů dětských domovů potvrdilo, že komunikují s cizími lidmi na internetu prostřednictvím webkamer. 26,4 % klientů dětského domova také potvrdilo, že byli neznámým člověkem z internetu vyzváni, aby si pustili webkameru.

23,86 % klientů dětských domovů navštěvuje videochaty typu Omegle, Ome.tv či Chatroulette. 16,24 % klientů potvrdilo, že se v prostředí těchto videochatů setkali se sexuálním obsahem (pornografií), 14,21 % také potvrdilo, že v tomto prostředí s někým komunikovali.

Stejně tak nás zajímalo, zdali by byli klienti dětského domova ochotni komunikovat prostřednictvím webové kamery s přitažlivou dívkou či chlapcem, který/á by se jim ukázal/a na webkameře. **13,20 % klientů uvedlo, že ano,** 69,04 % sdělilo, že by s tímto člověkem komunikovat odmítli.

Graf: Ochota komunikovat s neznámým, ale přitažlivým člověkem prostřednictvím webkamery

(n=197)

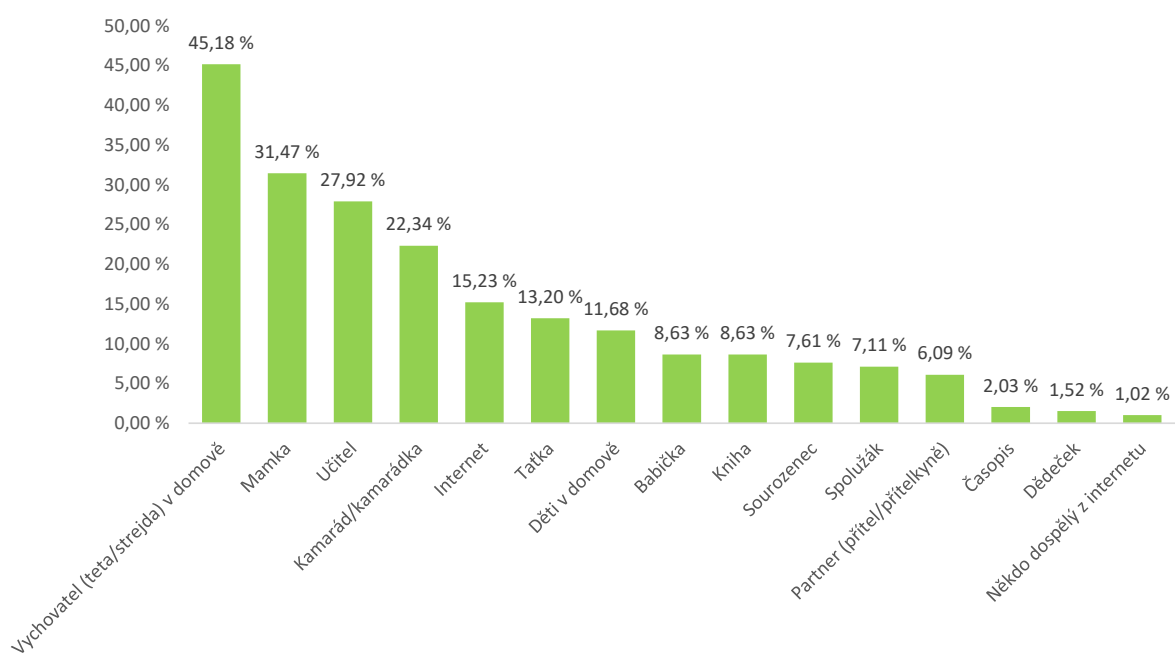
7. Výsledky D – Klienti dětského domova a sexualita

Na úvod je třeba říci, že objevování vlastní sexuality patří k přirozeným součástem dospívání. V této části výzkumu jsme se proto zaměřili na to, zda a jakým způsobem získávají děti v dětských domovech informace o lidské sexualitě a zdali k objevování a experimentování v této oblasti využívají také internet.

7.1 Poučení o sexu

77,66 % klientů dětského domova potvrdilo, že byli poučeni o sexu. Dominantní zdroje poučení o sexu shrnuje následující graf.

Graf: Zdroje poučení dítěte o sexu

(n=197)

7.2 Sexting u klientů dětského domova

Termínem sexting označujeme sdílení vlastních intimních materiálů (fotografií, videí apod.) s jinými osobami (např. v online prostředí), přičemž může jít o sdílení dobrovolné, ale také nedobrovolné. Sexting se stále více stává součástí sexuálního zranění, významně se objevuje v partnerských vztazích a jeho dopad může být pozitivní (např. v rámci partnerské komunikace). Zároveň však jde o potenciálně rizikový jev – intimní materiály, které jsou vzájemně sdíleny, mohou uniknout na veřejnost a zachycené osoby se mohou stát terčem nejrůznějších forem útoků. Sexting se také stává součástí cílené manipulace v rámci vysoce rizikových jevů, ať již jde o tzv. sextortion či kybergrooming.

V našem výzkumu jsme se také zaměřili na to, zda klienti dětského domova někomu v online prostředí poslali svou vlastní provokativní erotickou fotografii či video, na kterém jsou zachyceni nazí. **7,11 % klientů uvedlo, že sexting provozují a čas od času svou vlastní intimní fotografii někomu zašlou, 12,18 % uvedlo, že to udělali jednou.** 70,56 % uvedlo, že nikdy nikomu nic podobného nezaslali.

Nejčastěji tyto materiály zasílají bývalému příteli či přítelkyni (39,47 %), současnému příteli či přítelkyni (26,32 %), případně člověku, se kterým se znají na internetu (18,42 %). Dále krátké známosti (15,79 %) a člověku, který se jim líbil a chtěli s ním chodit (15,79 %).

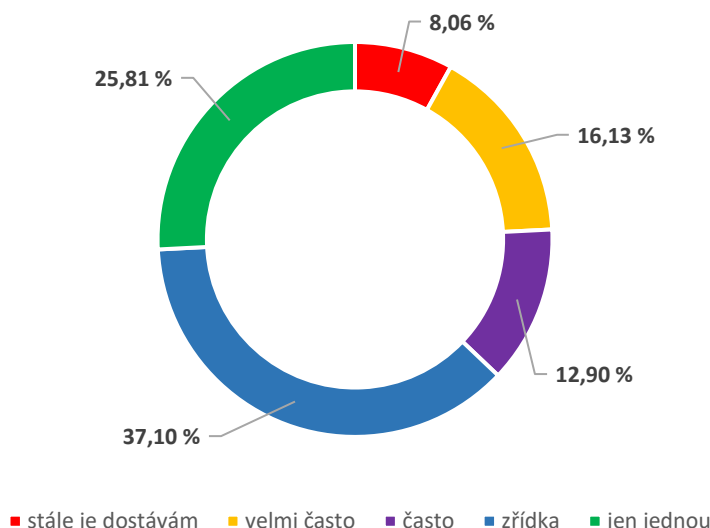
Nejčastější důvody, proč tyto materiály odeslaly: Byly to dárky pro jejich přítelkyni či přítele (42,11 %), chtěli získat ocenění (28,95 %), byla to odpověď na zaslanou sexy fotografii (21,05 %) apod. **18,42 % klientů, kteří provozují sexting, uvedlo, že byli k sextingu donuceni.**

15,74 % (31 z 197) klientů dětského domova potvrdilo, že dostali nabídku, aby poskytli své intimní materiály výměnou za finance či dárky. 2 % klientů této nabídce vyhověla.

K realizaci sextingu pak děti nejčastěji využily sociální síť Facebook, Facebook Messenger, Instagram či Snapchat.

52,28 % klientů neobdrželo od nikoho sexuálně laděnou fotografii či video, na kterém je zachycen někdo obnažený. Zbylá část klientů pak intimní fotografie od jiných osob dostává (jak od neznámých osob, tak i svých známých). Frekvenci, s jakou klienti dětských domovů tyto materiály dostávají, zachycuje následující graf.

Graf: Jak často dostávají klienti dětských domovů sextingové materiály?

(n=62)

7.3 Sexting a webkamery

3 % klientů dětských domovů potvrdilo, že se před někým obnažovali prostřednictvím webkamery. Nejčastěji šlo o bývalé přátele či kamarády. K obnažování pak došlo především na Facebooku, Facebook Messengeru, Instagramu, Snapchatu, Omegle či TikToku.

8. Výsledky E – Preventivní opatření realizovaná dětskými domovy

Dětské domovy realizují celou řadu preventivních opatření, jejichž cílem je snížit riziko vzniku rizikové situace, případně minimalizovat dopad již existujícího incidentu na dítě. Dominujícím preventivním opatřením je rozhovor s dítětem, kdy vychovatel dítě učí, jak se v online prostředí chovat bezpečně (89,16 %). Další oblíbenou formou prevence je opět rozhovor, který však funguje inverzně – dítě učí vychovatele a vychovatel na něj reaguje (52,41 %). Více než polovina respondentů také využívá pro prevenci zhlédnutí preventivně zaměřeného filmu (57,23 %), téměř polovina také aktivně organizuje přednášky zaměřené na prevenci rizikového chování na internetu (47,59 %).

Tabulka: Preventivní opatření realizovaná v dětských domovech

Realizované preventivní opatření	Četnost	Relativní četnost
Rozhovor s dítětem o nebezpečích na internetu (vychovatel učí dítě).	148	89,16

Rozhovor s dítětem o nebezpečích na internetu (dítě učí vychovatele a vychovatel na informace reaguje např. dítě řekne vychovateli, co dělalo na internetu, jaké youtubery sledovalo atd.).	87	52,41
Zhlédnutí preventivně zaměřeného filmu.	95	57,23
Návštěva webových stránek zaměřených na prevenci rizik na internetu.	29	17,47
Organizujeme přednášky zaměřené na prevenci rizik na internetu.	79	47,59
Četba knihy zaměřené na prevenci rizik na internetu.	3	1,81
Hra (simulace rizikové situace).	20	12,05
V domově prevenci neřešíme , je to úkol školy či jiné instituce.	1	0,60
Prevenci v oblasti rizik na internetu jsme v domově zatím neřešili .	0	0,00

(n=166)

Která témata řeší dětské domovy v rámci prevence?

Dětské domovy řeší v rámci prevence celou řadu témat – dominantní je především komunikace s neznámými lidmi (89,16 %), ochranu osobních údajů na internetu (86,75 %), seznamování v online prostředí (84,34 %), agrese na internetu – především kyberšikanu či vyhrožování (76,51 %), rizikové sexuální chování na internetu (72,29 %) apod. Detailní přehled poskytuje následující tabulka.

Tabulka: Témata, která řeší dětské domovy v rámci prevence

Kategorie	Četnost	Relativní četnost
Komunikace s neznámými lidmi.	148	89,16
Ochrana osobních údajů (fotografie, jméno a příjmení, kontakty apod.).	144	86,75
Seznamování v online prostředí.	140	84,34
Agrese na internetu (kyberšikana, vyhrožování apod.).	127	76,51
Rizikové sexuální chování na internetu (sexting apod.).	120	72,29
Sexualita (pornografie apod.).	117	70,48
Nepravdivé informace na internetu (fake news).	87	52,41
Nelegální obsah na internetu (filmy, audio obsah, programy a hry) a softwarové pirátství.	74	44,58
Sebepoškozování.	73	43,98
Influenceri (na Youtube, TikToku, Instagramu).	56	33,73
Podvody spojené s nakupováním a dražbami.	51	30,72

Poruchy příjmu potravy.	38	22,89
Rizikové sporty a rizikové chování v dopravě (parkour apod.).	38	22,89
Podvody spojené s online hrami.	34	20,48
Nenávist k národnostním menšinám v online prostředí.	34	20,48
Negativní působení sekt.	32	19,28
Autorská práva.	25	15,06
Žádná témata s dětmi neřešíme.	3	1,81

(n=166)

64,47 % klientů dětského domova potvrdilo, že absolvovali v dětském domově besedu zaměřenou na nebezpečí internetu, 68,53 % potvrdilo, že podobnou besedu absolvovali ve škole.

9. Kontakt

Centrum prevence rizikové virtuální komunikace
Pedagogická fakulta univerzity Palackého v Olomouci

doc. Mgr. Kamil Kopecký, Ph.D. (kamil.kopecky@upol.cz)
doc. PhDr. René Szotkowski, Ph.D. (rene.szotkowski@upol.cz)

Centrum prevence rizikové virtuální komunikace
Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Žižkovo náměstí 5, Olomouc, 771 40

Safer Internet Center
CZ.NIC, z.s.p.o.

Martin Kozíšek (martin.kozisek@nic.cz)

CZ.NIC, z.s.p.o.
Milešovská 1136/5 Praha 3, 13000